

IKT- OG KOMPETANSENÆRINGEN PÅ SØRLANDET MULIGHETER OG UTFORDRINGER

Menon Economics

Menon-publikasjon nr. 75/2024

Forord

På oppdrag for Digin har Menon Economics gjennomført en analyse av IKT- og kompetansenæringen på Sørlandet. Prosjektets formål er å belyse næringens, og klyngens, rolle på Sørlandet, vekstpotensialet i regionens IKT- og kompetansenæring, samt hvilke barrierer og muligheter som foreligger. Prosjektet har vært ledet av Erik Jakobsen og Glenn Widenhofer, med Odin Dager Moe og Andreas Becker Cappelen som prosjektmedarbeidere.

Menon Economics er et forskningsbasert analyse- og rådgivningsselskap i skjæringspunktet mellom samfunnsøkonomi og strategi. Vi tilbyr analyse- og rådgivningstjenester til bedrifter, organisasjoner, kommuner, fylker og departementer. Vårt hovedfokus ligger på empiriske analyser av økonomisk politikk, og våre medarbeidere har økonomisk kompetanse på et høyt vitenskapelig nivå.

Vi takker Digin for et spennende oppdrag. Vi takker også alle workshopdeltakere og medlemsbedrifter fra Digin for gode innspill og viktige bidrag. Forfatterne står ansvarlig for alt innhold i rapporten.

August 2024
Glenn Widenhofer
Prosjektleder
Menon Economics

Erik W. Jakobsen
Ansvarlig partner
Menon Economics

Innhold

- 1 Introduksjon til prosjektet og sammendrag
- 2 IKT- og kompetansenæringen på Sørlandet
- 3 IKT-klyngen Digin
- 4 Muligheter og barrierer for videre vekst i regionens IKT-næring

Rapporten innledes med å gi en introduksjon til prosjektet og et sammendrag av prosjektets funn. Videre gjengis en analyse av IKT-næringen på Sørlandet (geografisk avgrenset i Agder). Dermed diskuteres rollen til, og betydningen av, IKT-klyngen Digin, den ledende IKT-klyngen på Sørlandet. Den primære kilden for disse analysene er Menons regnskapsdatabase.

Rapportens del 4 vurderer muligheter og barrierer for videre vekst i IKT-næringen på Sørlandet. Disse vurderingene er i stor grad basert på kunnskap fra og dialog med medlemsbedrifter fra Digin, samlet inn med en spørreundersøkelse og en workshop. Premisset for denne tilnærmingen er at det er næringsaktørene selv som sitter inne med mest relevant informasjon om vekstmuligheter og tilhørende barrierer. Prosjektteamet har fungert som fasilitator for disse strategiske diskusjonene, med formål å gjengi innsikt fra næringen på en strukturert og transparent måte.

Kapittel 1

Introduksjon til prosjektet og sammendrag

I det følgende gjengis en kort introduksjon til rapportens bakgrunn og formål, samt et sammendrag av IKT-bedriftene i Digins og samtlige IKT-bedrifter på Sørlandets økonomiske betydning, sett opp mot nasjonale størrelser.

I denne rapporten fokuserer vi på den økonomiske betydningen av IKT-næringen og forutsetninger for videre økonomisk vekst. Samarbeid og dialog, innad næringen og på tvers av aktører, vurderes som en sentral forutsetning for næringens videre vekst. Videre vekst vil bidra til økonomiske effekter, herunder sysselsetting, verdiskaping og skatteinntekter. Det finnes i tillegg en rekke samfunnsgoder som følger av en blomstrende IKT-næring, som denne analysen ikke går inn i, herunder lokal kompetanseutvikling og digitale løsninger som kommer samfunnet til gode gjennom effektiv offentlig forvaltning.

Om prosjektet

Prosjektets formål er å belyse IKT-næringens rolle på Sørlandet, vekstpotensialet i næringen, og hvilke barrierer og muligheter som foreligger. Videre vurderes rollen og betydningen til Digin, Sørlandets ledende IKT-klynge.

Digins visjon er å gjøre Sørlandet best på digitale løsninger, gjennom samarbeid og deling på tvers av aktører. Deres medlemsmasse består av bedrifter som driver med IKT-utvikling, bedrifter som er opptatt av IKT i egen bedrift, av det offentlige og av akademien.

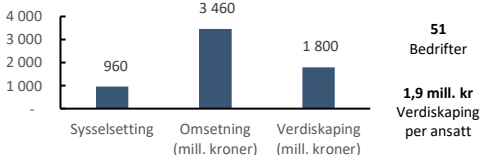

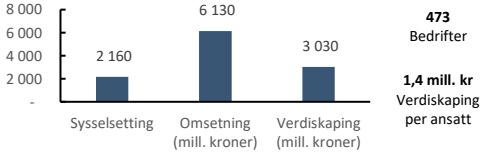

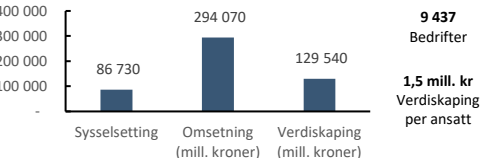
I denne analysen fokuserer vi på den økonomiske betydningen av IKT-næringen og forutsetninger for videre økonomisk vekst, med utgangspunkt i samarbeid og klyngemekanismer. Samarbeid og dialog, innad næringen og på tvers av aktører, vurderes som en sentral forutsetning for næringens videre vekst. Videre vekst vil bidra til økonomiske effekter, herunder sysselsetting, verdiskaping og skatteinntekter. Det finnes i tillegg en rekke samfunnsgoder som følger av en blomstrende IKT-næring, som denne analysen ikke går inn i, herunder lokal kompetanseutvikling og digitale løsninger som kommer samfunnet til gode gjennom effektiv offentlig forvaltning.

Denne rapporten oppsummerer prosjektets funn. I arbeidet har det blitt benyttet ulike data og verktøy for å belyse næringens, og klyngens, betydning, barrierer og muligheter. I rapporten beskriver vi:

IKT-næringens økonomiske betydning i Agder, målt ved blant annet verdiskaping og sysselsetting. Det gjøres med utgangspunkt i Menons regnskapsdatabase, som inneholder fullstendige regnskapstall for alle foretak som er rapporteringspliktige til foretaksregisteret.¹ Vi ser så på **IKT-bedriftene i Digin** som del av IKT-næringen, og belyser klyngens rolle.

Vekstpotensialet for IKT-næringen i Agder, med utgangspunkt i klyngemedlemmenes vurdering av konkurransefortrinn, vekstmuligheter og forutsetninger for vekst. Vi vurderer videre sentrale **barrierer og mulighetsområder for vekst**, med utgangspunkt i dialog med regionale IKT-leverandører og -kunder.

I vår analyse ser vi på IKT- og kompetansenæringen på tre nivåer: IKT-bedrifter som er medlem av Digin, IKT-bedrifter på Sørlandet, samt den nasjonale næringen til sammenligning

	IKT-bedrifter	Digins og IKT-næringens betydning
	<p>Vi definerer IKT- og kompetansenæringen som IKT-bedrifter, basert på Menons egendefinerte IKT-populasjon, som primært inneholder bedrifter innen næringskoder¹ <i>Telekommunikasjon, IT-tjenester, Informasjonstjenester og Utgivelse av programvare.</i></p>	<p>Gjennom analyse av regnskapsdata og informasjon innhentet fra bedrifter i klyngen, belyser vi betydningen av IKT-næringen på Sørlandet, i absolutte og relative termer (sammenlignet med næringslivet for øvrig). Vi belyser også rollen til Digin, og særpreg ved IKT-bedriftene som er medlem av klyngen.</p>
<p>Digin</p> 		<p>Av Digins 94 medlemmer er det 51 virksomheter som defineres som IKT-bedrifter. De resterende 43 virksomhetene er virksomheter som har et særskilt fokus på IKT-kompetanse, kjøp av IKT-tjenester og/eller samhandling med næringen. Formålet med klyngen er å gjøre Sørlandet best på digitale løsninger gjennom å bygge kompetanse, nettverk og innovasjon. Klyngen består av en vesentlig andel av den regionale IKT-næringens verdiskaping (bidrag til BNP), og kjennetegnes av høy arbeidskraftsproduktivitet (verdiskaping per ansatt). Arbeidskraftsproduktivitet er et særlig interessant moment, ettersom økning av produktivitet i regionen,² er en forutsetning for å øke lokal verdiskaping (utover å øke arbeidstilbudet). Videre satsing på (flere ansatte i) og videreutvikling av næringen (økt produktivitet) vil bidra til næringsøkonomisk gevinst. Digins medlemmer vurderer samlet sett gode utsikter for videreutvikling av næringen, men at det foreligger barrierer særlig knyttet til relasjonsbaserte kundeforhold og knapphet på arbeidskraft for å realisere denne videre veksten.</p>
<p>Sørlandet</p> 		<p>IKT-næringen på Sørlandet (i Agder) bidrar til vesentlige næringsøkonomiske effekter, med en samlet verdiskaping på drøyt 3 milliarder kroner, om lag 2,8 prosent av regionens samlede verdiskaping. Imidlertid, består næringen av en mindre andel av regionens samlede sysselsetting – drøyt 2 200 ansatte (~2 prosent). Dette medfører at næringen kjennetegnes av høy arbeidskraftsproduktivitet, hvor ansatte i IKT i snitt bidrar til 1,4 millioner kroner i verdiskaping. Produktiviteten i Sørlandets IKT-næring er derimot lavere enn gjennomsnittlig produktivitet blant Digins medlemmer. Dette skyldes primært at de mest produktive selskapene i IKT-næringen i Agder, Telia og Telenor, utgjør en større andel av total økonomisk aktivitet i Digin enn i Agder som helhet.</p> <p>Sørlandets IKT-næring består av både nasjonale og internasjonale aktører med regionale kontorer (e.g. Telenor, Telia, Sopra Steria og Visma) og lokale aktører med sin hovedaktivitet i regionen (e.g. Orbyt, Unifon og Netsecurity). De sistnevnte selskapene utgjør tilnærmet 40 prosent av all verdiskaping, og sysselsetter over 60 prosent av alle ansatte i Sørlandets IKT-næring.</p>
<p>Norge</p> 		<p>Også nasjonalt bidrar IKT-næringen til betydelig verdiskaping og sysselsetting. Med en total verdiskaping på 129 milliarder kroner, representerer sektoren 3,12 prosent av all verdiskaping i norske regnskapspliktige bedrifter. Næringen sysselsetter nærmere 87 000 ansatte, noe som utgjør 4,63 prosent av alle sysselsatte i norske regnskapspliktige bedrifter.</p> <p>Produktiviteten i næringen nasjonalt er noe høyere enn i næringen på Sørlandet, men lavere enn blant Digins IKT-medlemmer. Dette skyldes at sammensetningen av bedrifter i næringen nasjonalt er likere sammensetningen av næringen på Sørlandet enn i Digin.</p> <p>Digin har en relativt større andel verdiskaping fra bedrifter innen trådløst telekommunikasjon. Innad i IKT-næringen er dette den gruppen virksomheter med høyest arbeidskraftsproduktivitet, både nasjonalt, på Sørlandet og i Digin, som følge av at disse bedriftene er kapitalintensive. At en relativt sett større andel av Digins medlemmer inngår i denne populasjonen gjør at produktiviteten til medlemmene som helhet trekkes opp.</p>

Kapittel 2

IKT- og kompetansenæringen på Sørlandet

I dette kapitlet analyserer vi IKT-næringens økonomiske bidrag til næringslivet i Agder, herunder hvordan næringen har utviklet seg over tid. Vi finner at IKT-næringen utgjør omtrent 2,8 prosent av all verdiskaping i Agder. Næringen bidrar også til vesentlige næringsøkonomiske effekter gjennom produktive bedrifter som sysselsetter rundt 2 prosent av alle sysselsatte i fylket.

IKT-næringen i Agder har vokst de siste ti årene, men verdiskapingsveksten i næringen har vært lavere i Agder enn nasjonalt. Lønnsomheten i næringen har også vært fallende de siste årene.

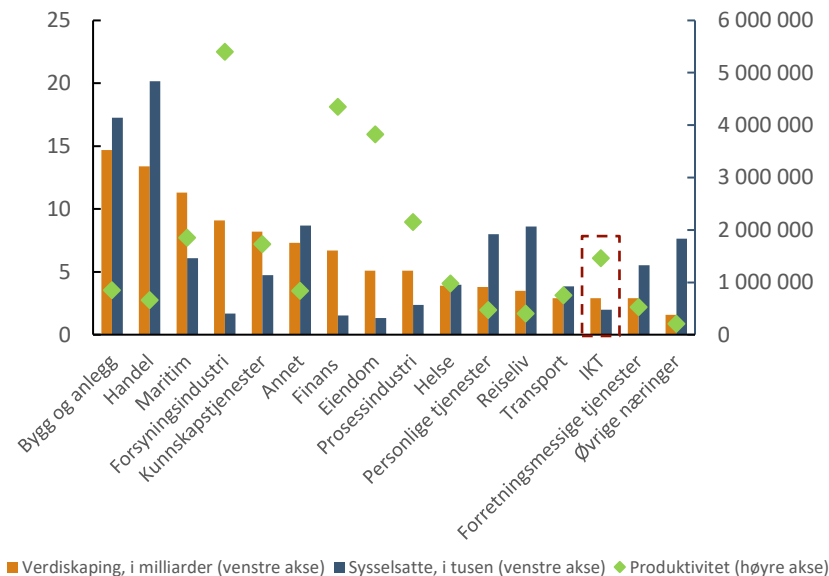
Sørlandet innehar et bredt og sammensatt næringsliv, og IKT-næringen bidrar til vesentlige næringsøkonomiske effekter gjennom produktive bedrifter

IKT-næringen på Sørlandet (i Agder) bidrar til vesentlige næringsøkonomiske effekter, med en samlet verdiskaping på drøyt 3 milliarder kroner, om lag 2,8 prosent av regionens samlede verdiskaping. Imidlertid består næringen av en mindre andel av regionens samlede sysselsetting – drøyt 2 200 ansatte (~2,1 prosent).

Dersom man ser på forholdstallet mellom verdiskaping og sysselsatte får man ett mål på næringens BNP per sysselsatte (arbeidskraftsproduktivitet). Produktivitet er et særlig interessant moment, ettersom økning av produktivitet i regionen,¹ er en forutsetning for å øke lokal verdiskaping (utover å øke arbeidstilbudet). Økt produktivitet og flere ansatte gjør at en næring bidrar til økonomisk gevinst for samfunnet. Produktive bedrifter kjennetegnes ofte av å være kapitalintensive og/eller kunnskapsintensive.

IKT-næringen i Agder har en produktivitet på 1,4 millioner per sysselsatt, mens det næringslivet på tvers av næringer i Agder har en gjennomsnittlig produktivitet på 1 million per sysselsatt. Dette vil si at verdiskapingen per ansatt i IKT-bedriftene i Agder i snitt er høyere enn i øvrige bedrifter i regionen. Bransjer som finans og eiendom er svært kapitalintensive og har derfor høy produktivitet, snittet blir imidlertid trukket ned av store og mindre produktive bransjer som bygg og anlegg, handel og reiseliv, som er mer arbeidskraftintensive.

Sentrale økonomiske størrelser fordelt på næringer i Agder i 2022. Kilde: Menon Economics

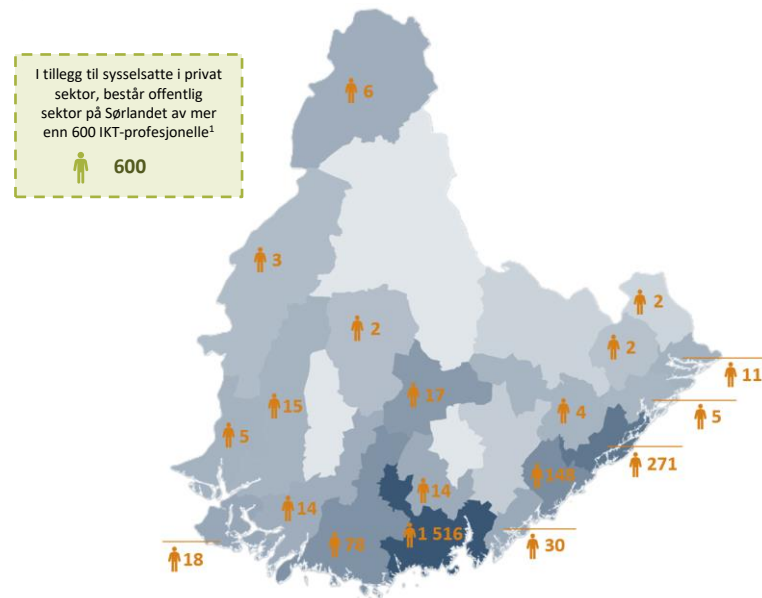
Den økonomiske aktiviteten fra IKT- og kompetansenæringen i regionen er konsentrert rundt Kristiansand, Arendal og Grimstad

Som Agders største by står Kristiansand for nesten halvparten av regionens omsetning, verdiskaping og sysselsetting knyttet til IKT- og kompetansenæringen. Arendal står for 15 prosent av total omsetning, verdiskaping og sysselsetting, mens Lindesnes og Grimstad står for mellom 6 og 8 prosent av den økonomiske aktiviteten. De øvrige kommunene står for en relativt liten andel av total omsetning, verdiskaping og sysselsetting.

Både Telia, Telenor og GlobalConnect har kontorer i Kristiansand, som bidrar til høy verdiskaping og sysselsetting i kommunen. Av de 250 IKT-bedriftene i Kristiansand, står disse tre for nesten halvparten av all verdiskapingen og 20 prosent av ansatte. Telenor har også en stor avdeling i Arendal som trekker opp verdiskaping og antall sysselsatte der. I Lindesnes er det 25 aktive IKT-bedrifter, der Applica Consulting, Safety Wing og Worksoft er de største. Disse står for til sammen 70 prosent av kommunens verdiskaping. I Grimstad er EGDE Consulting det soleklart største selskapet, som står for 34 prosent av IKT-verdiskapingen i kommunen.

Sysselsetting og verdiskaping blant IKT-bedriftene i de ulike kommunene i Agder i 2022. Mørkere blåfarge indikerer høyere verdiskaping, tallene i oransje representerer antall sysselsatte. Kilde: Menon Economics

IKT-næringens andel av total verdiskaping er størst i Akershus og Oslo, mens den utgjør omtrent 2,8 prosent av total verdiskaping i Agder

Kartet til høyre viser hvor stor andel av total verdiskaping i ulike fylker som kommer fra IKT-næringen («IKT-intensitet»). Mørkere farge indikerer en høyere IKT-intensitet.

Som vi ser av kartet er IKT-intensiteten størst i Akershus og Oslo. I disse fylkene utgjør IKT-næringen omkring ni prosent av total verdiskaping. Dette skyldes i stor grad at flere av de største IKT-aktørene i landet, herunder Telenor, Tieto Evry og Sopra Steria, har sin hovedvirksomhet her¹. Nest etter Akershus og Oslo har Trøndelag den høyeste IKT-intensiteten med over fire prosent. I tillegg til at flere av de nevnte selskapene har betydelig virksomhet her, har også andre store selskap som NTE og ARM Norway hovedkontor i Trøndelag.

Til sammenligning utgjør IKT-næringen i Agder omtrent 2,8 prosent av total verdiskaping i fylket. Dette gjør Agder til det fylket med syvende høyest IKT-intensitet.

Ser vi bort fra Oslo og Akershus, er gjennomsnittlig IKT-intensitet omtrent 2,2 prosent. Med andre ord utgjør IKT-næringen en noe høyere andel av total verdiskaping i Agder enn gjennomsnittet for andre norske fylker (når vi holder Oslo og Akershus utenfor).

Kartet viser hvor stor andel IKT-næringen utgjør av total verdiskaping i regnskapspliktige bedrifter i ulike fylker i 2022. Mørkere farge indikerer høyere andel verdiskaping fra IKT-næringen. Kilde: Menon Economics

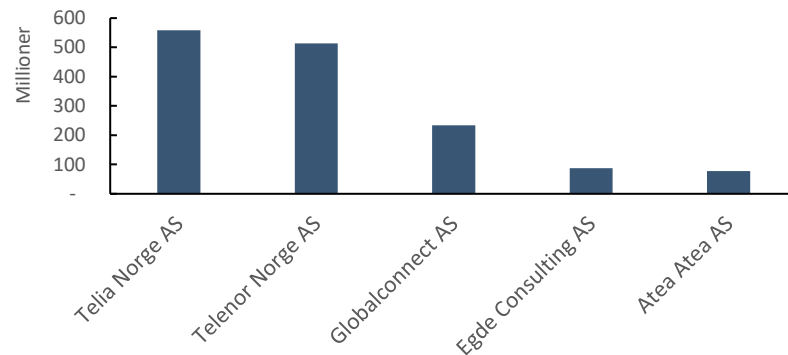

De fem største IKT-bedriftene står for halvparten av verdiskapingen i IKT-næringen i Agder

Blant de omtrent 470 aktive IKT-bedriftene i Agder er det Telia¹, Telenor, GlobalConnect, EGDE Consulting og Atea som er de fem mest verdiskapende.² Disse står for nesten 1,5 milliarder i verdiskaping, tilsvarende om lag 50 prosent av den totale verdiskapingen blant alle IKT-bedriftene i Agder. De samme fem selskapene er også de med flest ansatte, men denne andelen er kun 24 prosent av totalen. Dette betyr at disse selskapene, i tillegg til å være større enn sine konkurrenter også er mer produktive per ansatt. Spesielt Telia, Telenor og GlobalConnect har høy produktivitet, med henholdsvis 4,7, 3,4 og 2,8 millioner kroner i verdiskaping per ansatt. Til sammenligning er produktiviteten for IKT-bedriftene i Agder som helhet på 1,4 millioner i verdiskaping per ansatt.

Det er også verdt å merke seg at NKOM (Nasjonal kommunikasjonsmyndighet) har sitt hovedkontor i Agder. NKOM er den norske statlige regulatoren for post- og telekommunikasjonssektorene, med ansvar for å overvåke disse markedene for å sikre god konkurranse og tilgjengelige tjenester for forbrukerne. Dette bidrar naturligvis også til å styrke Agders posisjon i IKT-sektoren, samtidig som det bidrar til å øke kompetansen i regionen.

Verdiskaping hos de fem største IKT-bedriftene i Agder i 2022. Kilde: Menon Economics

Agders mest verdiskapende IKT-bedrifter

IKT-næringen i Agder har vokst de siste ti årene, men verdiskapingsveksten i næringen har vært lavere i Agder enn nasjonalt

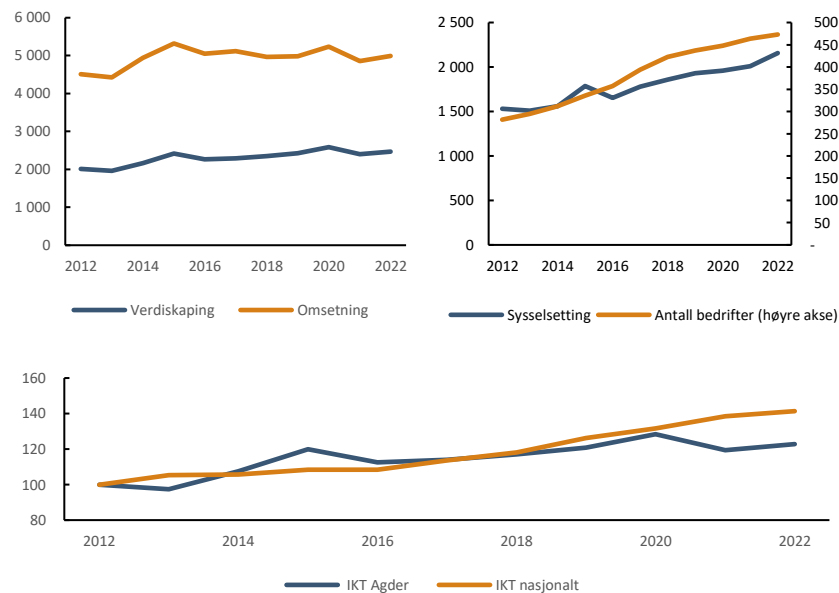

Verdiskapingen, sysselsettingen, omsetningen, produktiviteten og antall bedrifter i IKT-næringen i Agder har økt de siste ti årene. Verdiskapingen i regionen har økt med 1,1 milliarder fra 2012 til 2022. Dersom man KPI-justerer tallene, er dette en vekst på 23 prosent fra 2012, noe som tilsvarer en årlig gjennomsnittlig vekst på 2 prosent. Økningen på 191 IKT-bedrifter over samme periode tilsvarer en vekst på 68 prosent.

Ettersom den relative veksten i antall bedrifter har vært større enn veksten i verdiskaping, tilsier dette at verdiskapingen er blitt noe lavere per bedrift. Dette kan være et resultat av at nyetablerte bedrifter bruker tid på å etablere seg og bli lønnsomme, samtidig som økningen i antall bedrifter kan ha ført til hardere konkurranse og lavere marginer.

Sammenlignet med IKT-næringen for hele Norge, er den prosentvise veksten i antall IKT-bedrifter i Agder så og si lik, mens den prosentvise veksten i verdiskaping kun har vært rundt halvparten av veksten nasjonalt. Verdiskapingen i selskapene som har etablert seg i Agder i perioden er større enn verdiskapingen til selskapene som har forsvunnet. Med andre ord skyldes nedgangen i verdiskapingen negativ utvikling i selskapene som har eksistert gjennom hele perioden.

De to øverste grafene viser veksten i verdiskaping, omsetning, antall bedrifter og sysselsetting for IKT-bedriftene i Agder, fra 2012 til 2022 (verdiskaping og omsetning er KPI-justert til 2015 kroner). Den nederste grafen viser indeksert KPI-justert vekst i verdiskaping for IKT-bedriftene i Agder og IKT-bedriftene nasjonalt, 2012=100. Kilde: Menons regnskapsdatabase

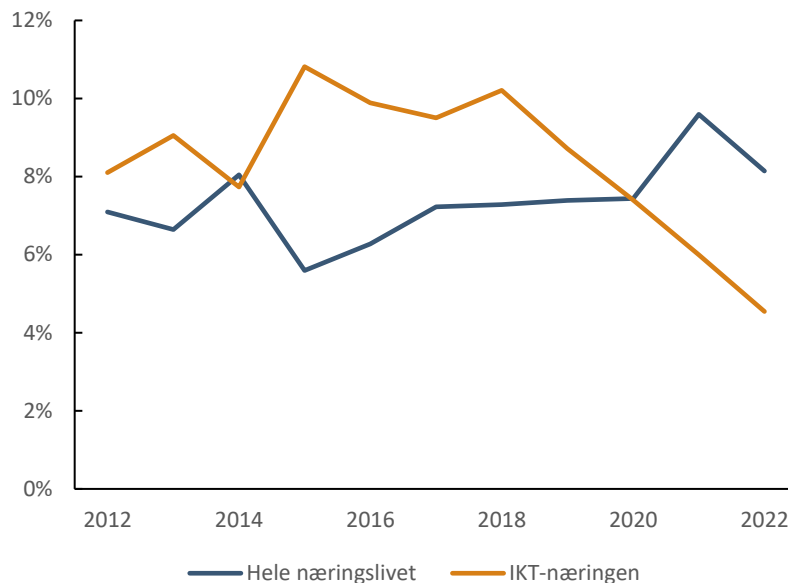

Lønnsomheten har vært fallende i Agders IKT-næring som helhet, men økende i flere av de største bedriftene

Resultatgrad er et mye brukt mål på lønnsomhet, og måles som totalt årsresultat i forhold til total omsetning. Resultatgraden er et interessant mål ettersom det sier noe om hvor stor andel av omsetningen bedriften klarer å levere som lønnsomhet til egenkapitaleierne. Dette er igjen viktig for at bransjen skal tiltrekke seg kapital. Trenden for resultatgrad i IKT-næringen har vært fallende siden toppunktet i 2015. På samme tid har resten av næringslivet sett en økning i resultatgraden fra et bunnpunkt i 2015. Fallende resultatgrad kan skyldes fallende omsetning, høyere kostnader, eller begge deler. Omsetningen i IKT-næringen har vært økende hvert år, med unntak av 2016 og 2021. Fallet i resultatgrad skyldes derfor at kostnadene har økt mer enn omsetningen. For eksempel har lønnskostnadene alene vokst med 5 prosentpoeng mer enn omsetningen i perioden.

Blant IKT-bedriftene i Agder er resultatgraden høyere hos de store bedriftene (bedrifter med mer enn 50 ansatte). Disse hadde en gjennomsnittlig resultatgrad på ti prosent i perioden, mens de små og mellomstore hadde resultatgrader på henholdsvis ni og seks prosent. Etter 2018 er det spesielt de små og mellomstore bedriftene som har fått lavere resultatgrad. En annen årsak til den fallende lønnsomheten kan være at det store antallet nyetableringer har ført til høyere konkurranse i markedet, som i sin tur setter press på lønnsomheten i næringen.

Aggregert resultatgrad for IKT-næringen i Agder og næringslivet for øvrig i Agder. Fra 2012 til 2022. Kilde: Menons regnskapsdatabase

IKT-næringen i Agder har høyere soliditet enn resten av næringslivet i regionen, noe som gjør IKT-bedriftene mer robuste til å tåle økonomisk nedgang

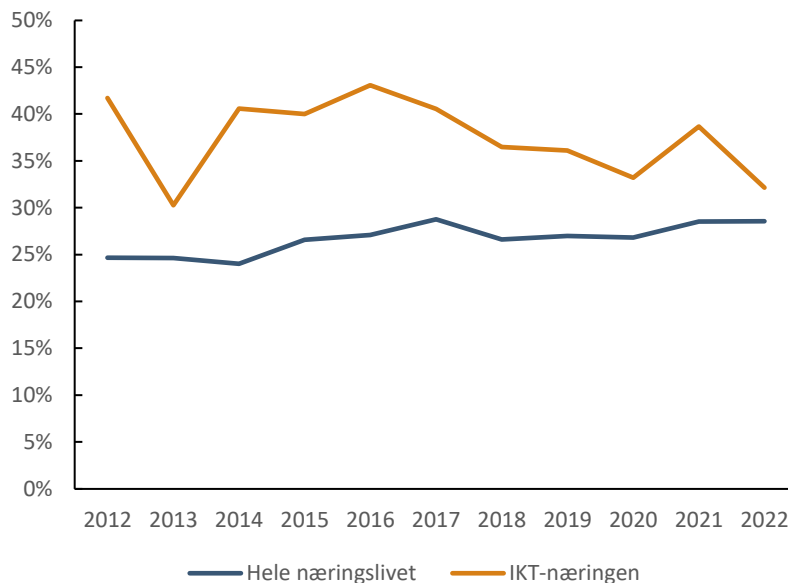
Soliditet er en indikator på en virksomhets evne til å tåle økonomiske tap, målt ved forholdet mellom egenkapital og total kapital. En høy soliditetsgrad anses som et tegn på økonomisk robusthet, ettersom det gjør at en virksomhet er mindre avhengig av ekstern gjeld og dermed potensielt mer motstandsdyktig mot økonomiske svingninger.

I Agder er soliditeten høyere i IKT-næringen enn i næringslivet som helhet. Det vil si at IKT-næringen i større grad er finansiert gjennom egenkapital sammenlignet med gjeld, i forhold til næringslivet generelt. Dette gjør næringen mer robust og gir bedre evne til å tåle økonomiske nedgangstider.

Soliditeten i IKT-næringen har imidlertid vært noe mer volatil enn soliditeten i næringslivet som helhet. Dette er trolig et resultat av at IKT-næringen består av færre bedrifter, noe som gjør at totalen er mer sensitiv ovenfor endringer hos enkeltbedrifter. Når vi ser på andelen IKT-bedrifter med dårlig soliditet (under 20% egenkapitalandel), er denne stabil over tid.

Figuren viser også at soliditeten for IKT-næringen har en synkende trend, spesielt de siste årene, mens den for hele næringslivet er svakt stigende.

Aggregert egenkapitalandel for IKT-næringen i Agder og næringslivet for øvrig i Agder. Fra 2012 til 2022. Kilde: Menons regnskapsdatabase

Trådløs kommunikasjon er spesielt viktig for IKT-næringens verdiskaping i Agder

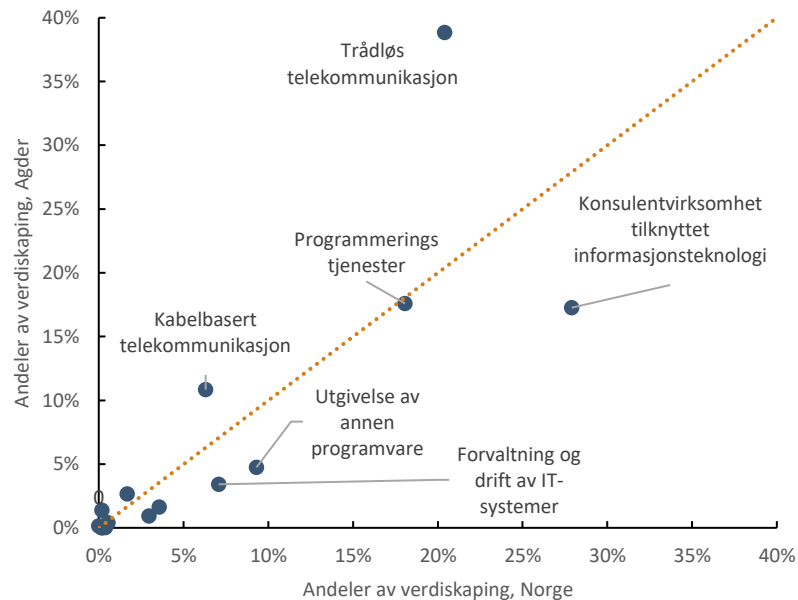
Figuren til høyre viser ulike deler av IKT næringens andel av total verdiskaping i Norge (horisontal akse) og i Agder (vertikal akse). Det vil si at de næringene som ligger over den stiplede linjen har en høyere andel av IKT-verdiskapingen i Agder enn i Norge. Dette gir et bilde av delene av IKT-næringen som er spesielt store i Agder i forhold til nasjonalt.

Trådløs kommunikasjon skiller seg ut ved å ha en svært høy andel i Agder i forhold til nasjonalt. Mye av grunnen til dette er at selskapene Telia og Telenor driver med trådløs kommunikasjon og har virksomhet i Agder. Disse står for store deler av verdiskapingen i regionen, og trekker dermed snittet opp for *trådløs kommunikasjon* kategorien.

Konsulentvirksomhet tilknyttet informasjonsteknologi er underrepresentert i Agder, ettersom selskaper som er store nasjonalt, som Microsoft og Accenture, ikke har kontorer i Agder.

Både i Agder og nasjonalt er det soleklart flest bedrifter kategorisert som *programmeringstjenester* og *konsulentvirksomhet tilknyttet informasjonsteknologi*. I Agder er det en noe høyere andel programmeringstjeneste bedrifter enn nasjonalt, og en noe lavere andel konsulentvirksomhet tilknyttet informasjonsteknologi.

Fordeling av verdiskaping i IKT-næringen, Norge vs. Agder i 2022. Kilde: Menons regnskapsdatabase

Kapittel 3

IKT-klyngen Digin

I dette kapitlet beskriver vi kort Digin, Sørlandets ledende IKT-klynge. Vi drøfter typer bedrifter som er medlemmer av Digin, og beskriver klyngens betydning som del av Sørlandets IKT- og kompetansenæring. Vi gjengir videre en beskrivelse av Digin-medlemmer som i større grad er indirekte tilknyttet IKT-næringen.

Digin er Sørlandets ledende IKT-klynge med over 100 medlemsbedrifter.

Digin er Sørlandets ledende IKT-klynge. Klyngen har i dag 94 medlemmer som til sammen sysselsetter om lag 11 200 ansatte. Medlemsmassen spenner fra spesialiserte IKT-utviklere, til virksomheter som fokuserer på integrering av IKT-løsninger i egen drift, samt offentlige institusjoner, akademiske miljøer og selskaper indirekte knyttet til IKT-næringen. Digin historie startet i 2000 under foreningen Elinor, som hadde som mål å gjøre Kristiansand til Norges E-læringshovedstad. I 2007 ble fokuset utvidet til «digital innholdsproduksjon og læring», hvilket førte til at foreningen fikk flere medlemmer. I 2010 ble det avgjort å gjøre foreningen om til en ren IKT-klynge, og i 2012 ble klyngen en del av Arenaprogrammet til Innovasjon Norge.

Klyngen er i dag dedikert til å fremme høy kompetanse og innovasjon i bransjen gjennom et bredt spekter av nettverksaktiviteter og arrangementer. Arbeidet finansieres gjennom en kombinasjon av medlemskontingenter, serviceavgifter, inntekter fra arrangementer og offentlig støtte fra fylkeskommunene, kommuner, Innovasjon Norge og andre støtteordninger.

I november 2023 ble Digin tildelt prisen "Cluster Management Excellence Label BRONZE – Striving for Cluster Excellence", som en anerkjennelse av arbeidet klyngen har gjort for å fremme innovasjon og samarbeid innen IKT-sektoren på Sørlandet.

Formål med klyngemedlemskap i Digin

Det finnes tre primære roller en virksomhet kan legge til grunn for å være Digin-medlem:

- 1) Virksomheten er en leverandør av IKT-produkter og/eller –tjenester (det vi i regnskapsanalysen har definert som IKT- og kompetansebedrifter), med økonomisk aktivitet som formål
- 2) Virksomheten er en innkjøper av et vesentlig omfang av IKT-produkter og/eller –tjenester, som søker å styrke sin innkjøpskompetanse og eventuelt effektivisere sine innkjøp
- 3) Virksomheten har en vesentlig IKT-funksjon, og søker kunnskaps- og erfaringsutveksling

Denne rapportens formål er å belyse IKT- og kompetansenæringens økonomiske betydning, samt barrierer og muligheter for videre vekst. Leverandører og øvrige virksomheter som er medlem av Digin har gitt innspill i utarbeidelsen av rapporten, herunder spesielt i rapportens kapittel 4.

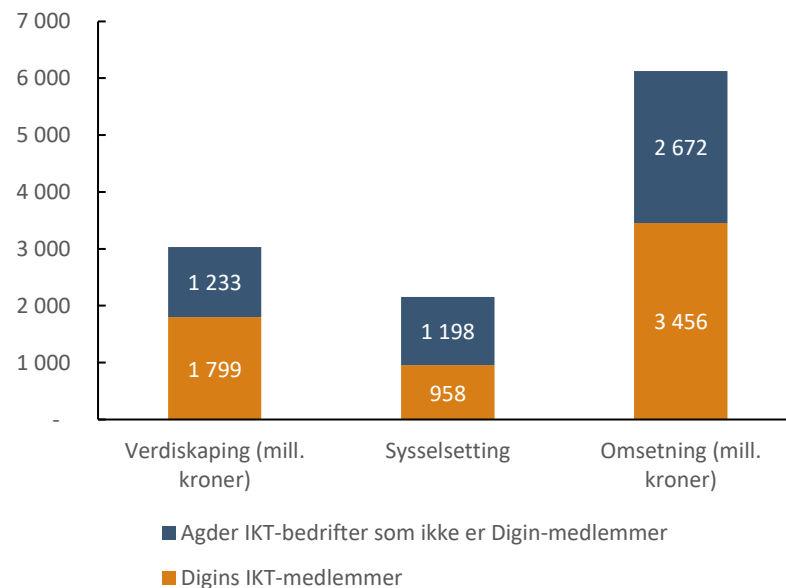
Digins medlemmer utgjør om lag halvparten av IKT-næringens økonomiske aktivitet på Sørlandet

I 2022 stod Digins medlemmer for nesten 1,7 milliarder i verdiskaping, noe som utgjør 58 prosent av verdiskapingen blant alle Agders IKT-bedrifter. For omsetning og sysselsetting utgjorde andelen henholdsvis 55 og 42 prosent. Digins medlemmer utgjør med andre ord stor andel av IKT-næringen i Agder.

Telia og Telenor står imidlertid for store deler av Digins totale verdiskaping, sysselsetting og omsetning. Uten disse faller andelen verdiskaping i Agder til 33 prosent. Seks av de ti største IKT-bedriftene i Agder er Digin-medlemmer. Global Connect er det største som ikke er medlem i klyngen.

Digins IKT-medlemmer i Agder, sammenlignet med øvrige IKT-bedrifter i Agder i 2022.

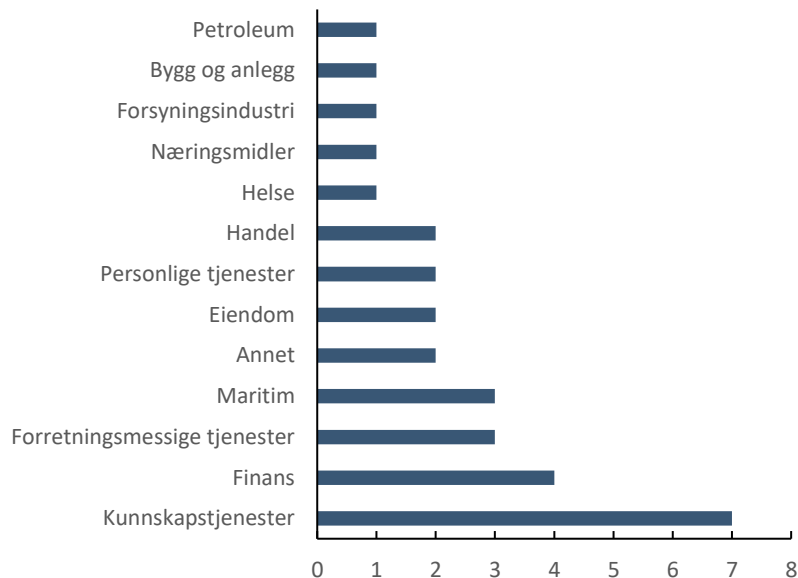
Kilde: Menons regnskapsdatabase

Digin består av flere medlemmer indirekte tilknyttet IKT-næringen. Disse er viktige aktører som understøtter kjøp av produkter og tjenester, samt kompetanse om IKT

I tillegg til Digin-medlemmer definert som IKT-bedrifter består Digin av 29 regnskapspliktige bedrifter indirekte tilknyttet IKT-næringen, som kunder av IKT-produkter og/eller -tjenester eller som bedrifter med en vesentlig IKT-funksjon. Disse utgjør 31 prosent av den totale medlemsmassen. Figuren til høyre viser hvilke bransjekategori disse selskapene representerer. I 2022 stod disse for totalt 10 milliarder i verdiskaping og hadde 10 200 sysselsatte i Agder. Dette er henholdsvis 86 og 92 prosent av total verdiskaping og sysselsetting blant alle Digin-medlemmer. Noe av grunnen til de høye andelenene er at Sørlandet Sykehus inngår i begge populasjonene. De hadde en verdiskaping på hele 8 milliarder og 7 400 sysselsatte. Dersom man ekskluderer Sørlandet Sykehus står medlemsbedriftene som er indirekte knyttet til IKT-næringen for 54 prosent av total verdiskaping og 77 prosent av total sysselsetting. Store selskaper i Digin-medlemsmasse som ikke direkte havner i IKT-kategorien er Nye Veier, National Oilwell Varco, Sparebanken Sør, Mhwirth, Å Energi og Henning Olsen.

Bransjekategorier for regnskapspliktige medlemmer av Digin som er indirekte tilknyttet IKT-næringen. I tillegg har Digin 12 virksomheter som ikke er regnskapspliktige. Kilde: Menons regnskapsdatabase

De seks største bedriftene i Digin som er indirekte tilknyttet IKT-næringen

Kapittel 4

Vekstmuligheter for næringslivet i regionen

I dette kapitlet omtaler vi vekstmuligheter for IKT- og kompetansenæringen på Sørlandet, samt barrierer og muligheter knyttet til videre vekst. Disse vurderingene er i stor grad basert på kunnskap fra og dialog med medlemsbedrifter fra Digin, samlet inn med en spørreundersøkelse og en workshop.

Den følgende innsikten er i hovedsak basert på næringens egne vurderinger, gjennom Digin medlemmer. Premisset for denne tilnærmingen er at det er næringsaktørene selv som sitter inne med mest relevant informasjon om vekstmuligheter og tilhørende barrierer. Prosjektteamet har fungert som en fasilitator for disse strategiske diskusjonene, med formål å gjengi innsikt fra næringen på en strukturert og transparent måte.

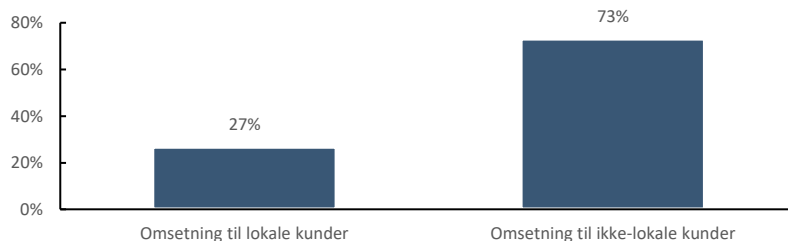
IKT-bedriftene i Agder leverer primært produkter og tjenester til kunder utenfor Agder

IKT-leverandørene som deltok i spørreundersøkelse rapporterer at omtrent en fjerdedel av deres omsetning går til kunder lokalisert i Agder. Dette fremhever en viktig dynamikk i IKT-næringen i Agder, hvor det fremkommer at leverandørene i relativt stor grad retter sitt fokus mot markeder utenfor Agder. Selv om dette kan indikere et bredt geografisk kundegrunnlag og nettverk, peker det også mot mulige utfordringer eller utnyttede muligheter i det lokale markedet. På neste side vil vi gå mer inn på mulige forklaringer til dette.

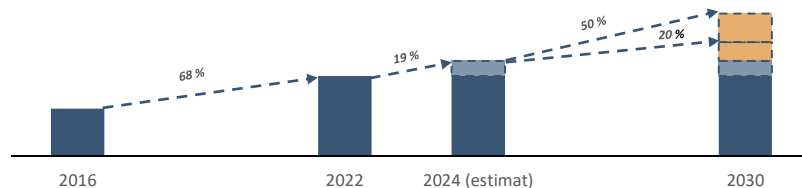
Sammenlignet med omsetningsveksten de siste årene, har leverandørene noe lavere forventninger til omsetningsveksten frem mot 2030. I spørreundersøkelsen fremkommer det at flertallet av leverandørene forventer en omsetningsvekst på mellom 20 og 50 prosent innen 2030. Til sammenligning var omsetningsveksten i perioden 2016 til 2022 på 68 prosent.

Leverandørene oppgir videre at veksten primært vil skje gjennom utvikling og forbedring av nye og eksisterende produkter. I tillegg nevnes strategiske partnerskap som viktig for å oppnå vekst. Ettersom leverandørmarkedet i Agder består av flere, mindre aktører, er det naturlig at nettopp partnerskap og samarbeid kan være viktig for å sikre videre vekst for de eksisterende bedriftene.

Leverandørene oppgitte fordeling av deres omsetning, i gjennomsnitt, på lokale og ikke-lokale kunder. N=26

Leverandørenes forventede utvikling i omsetning, basert på deres gjennomsnittlige svar¹. N=26

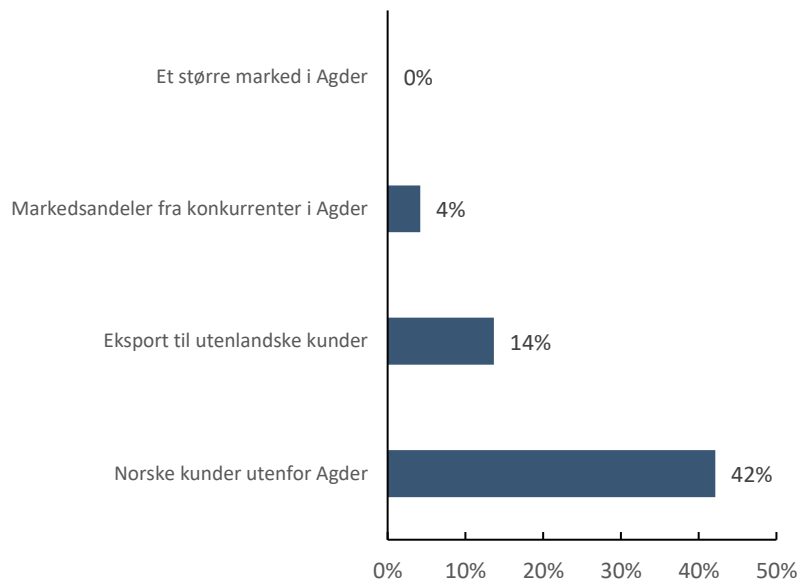

Leverandørene i Agder forventer at omsetningsveksten primært vil skje utenfor Agder

Som vi ser av figuren til høyre, oppgir leverandørene i spørreundersøkelsen at den videre omsetningsveksten primært forventes å skje i markeder utenfor Agder. Samtidig ble det uttrykket i workshop at det likevel er et *ønske* om å levere tjenester lokalt. Leverandørene opplever derimot utfordringer med å nettopp øke omsetningen gjennom det lokale markedet. Blant annet uttrykkes utfordringer med å identifisere nye kunder og behov, ettersom mange kunder holder seg til leverandører de allerede har relasjoner med. I tillegg er det sterk konkurranse fra aktører utenfor Agder ettersom flere oppgaver lar seg løse digitalt. Dette har vært en særlig økende utfordring etter koronapandemien.

Forholdene beskrevet over gjør at det oppstår en "skvis"-effekt der lokale leverandører ikke bare må kjempe mot større aktører utenfor Agder, men også mot etablerte kunde-leverandør-relasjoner innad i Agder. Dette gjør det vanskelig å ta markedsandeler innad i Agder, noe som til en viss grad gjenspeiles i grafen til høyre.

Andel av leverandørene som oppgir hvorvidt ulike markeder i «stor grad» eller i «svært stor grad» vil bli viktige for videre vekst. N=26

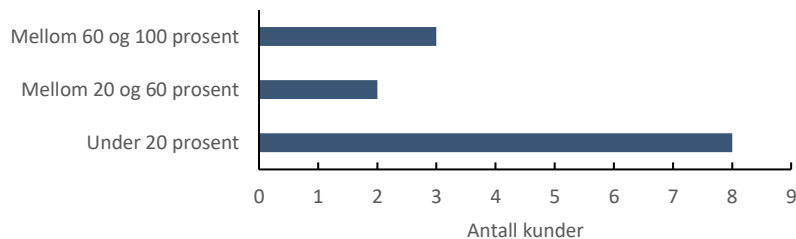

Kundene i Agder oppgir at de primært benytter seg av leverandører utenfor Agder

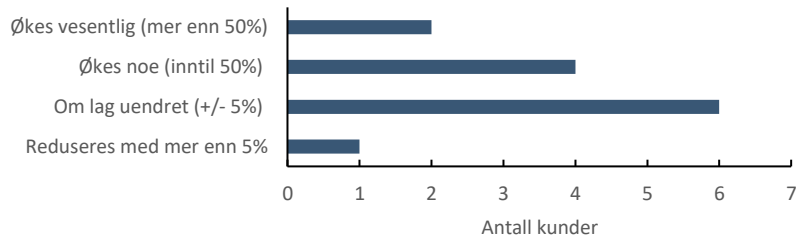
Nesten to tredjedeler av kundene som deltok i undersøkelsen oppgir at mindre enn 20 prosent av deres IKT-budsjett går til leverandører som er lokalisert i Agder-regionen. Dette understøtter poenget beskrevet på forrige side, nemlig at konkurransen fra leverandører utenfor Agder er sterk. På de neste sidene utdyper vi videre hvordan denne andelen er forventet å utvikle seg videre.

Videre ser vi at omtrent halvparten av kundene har uttalt at deres IKT-budsjett enten vil øke noe eller vesentlig frem mot 2030. Dette indikerer at behovene for IKT-tjenester i Agder vil øke i årene som kommer. Dette kan potensielt åpne opp for nye muligheter både for eksisterende og nye leverandører i regionen.

Andel av kundenes IKT-budsjett som går til lokale leverandører. N=13

Kundenes forventninger til hvordan IKT-budsjettet vil endre seg frem mot 2030. N=13

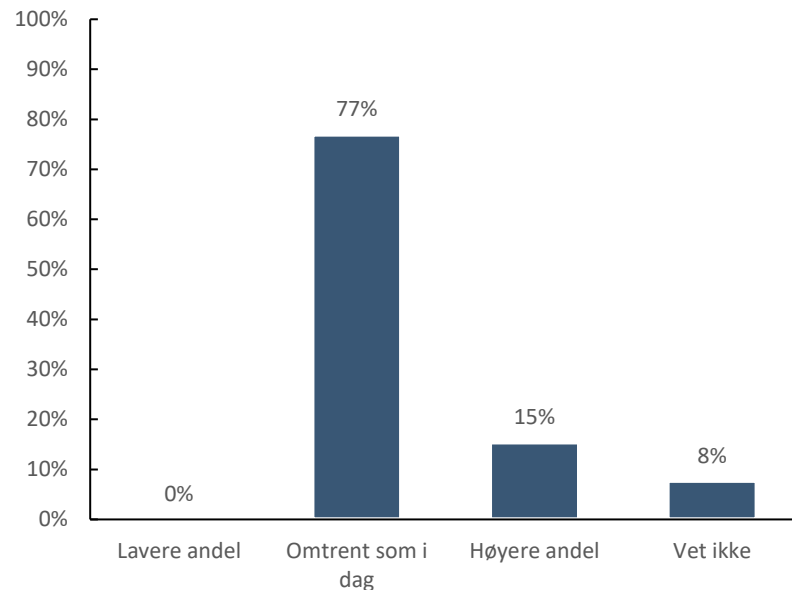
Kundene forventer uendret andel av budsjett til lokale leverandører

Av grafen til høyre ser vi at et flertall av kundene forventer at andelen av deres IKT-budsjett som brukes på lokale leverandører vil forbli uendret fremover. Under workshopen med representanter fra Digin-virksomheter fremkom det derimot et *ønske* om å i større grad benytte lokale leverandører. Dette fordrer derimot at leverandørene har tilstrekkelig kvalitet på tjenestene og den nødvendige spisskompetansen som kreves.

Som vist på forrige side, er kundenes IKT-budsjett forventet å øke i årene som kommer. Gitt at andelen av dette som brukes på lokale leverandører, impliserer dette et økende lokalmarked for leverandører i Agder.

Totalt sett er det altså et ønske fra både kunde- og leverandørsiden å handle mer lokalt. I det videre diskuterer vi hvordan dette kan realiseres.

Kundenes forventninger til hvordan andelen av IKT-budsjettet som går til lokale leverandører vil utvikle seg frem mot 2030. N=13

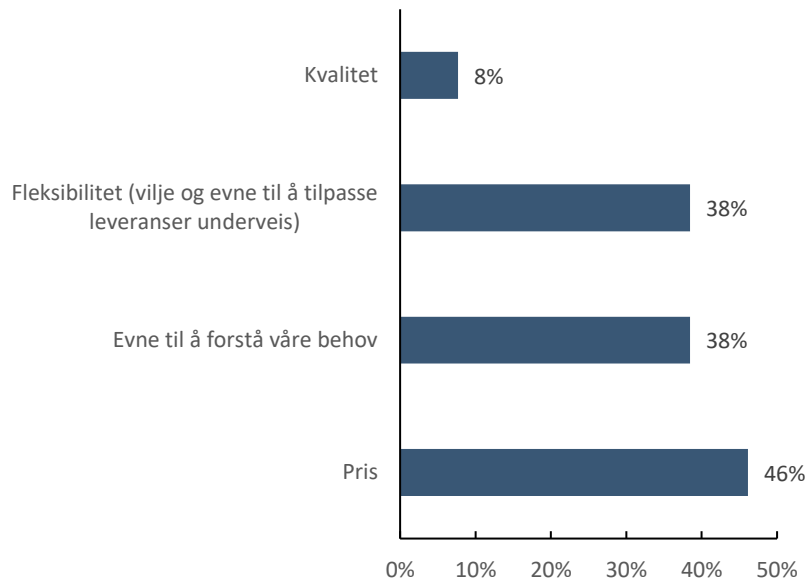
Kundene opplever at lokale leverandører er særlig konkurransedyktige på pris

Som vi ser av figuren til høyre rangerer kundene lokale leverandører som bedre eller vesentlig bedre særlig på pris, evne til å forstå behov og fleksibilitet. Dette er noe som også understøttes i workshopen, der det fremkommer at lokale leverandører ofte har mer kjennskap til lokale behov, og lettere klarer å tilpasse seg oppdraget. I tillegg vurderes det som mer bærekraftig å benytte lokale leverandører, sammenlignet med å få eksterne leverandører til å reise til Agder.

Samtidig ser vi at lokale leverandører i mindre grad skiller seg positivt ut på *kvalitet*. I workshopen utdypes det med at lokale leverandører ikke alltid besitter den nødvendige erfaringen eller bredden for å utføre de mest komplekse oppdragene. Det nevnes også at dette er en nedside ved at næringen i Agder kjennetegnes ved flere, mindre selskap.

I forlengelse av elementene diskutert over ble det nevnt i workshopen at kan det være fordelaktig å utvikle en tydeligere profilering av hva de lokalene leverandørene er spesielt dyktige på. Ved å identifisere og markedsføre spesifikke områder hvor de lokale leverandørene utmerker seg, enten det er spisskompetanse innen visse teknologier, bransjekunnskap eller tilpasningsdyktighet, kan dette bidra til en sterkere markedsposisjon og tiltrekke seg flere kunder som verdsetter disse kvalitetene.

Andel av kundene som oppgir at lokale leverandører er «bedre» eller «vesentlig bedre» på ulike parametere. N=13

Barrierer for videre vekst i næringen

Til tross for at næringen forventer en fortsatt omsetningsvekst frem mot 2030, fremkommer det gjennom spørreundersøkelsen og workshop at det foreligger flere barrierer som potensielt kan hindre denne veksten. Fem barrierer trekkes særlig frem.

Relasjonsbaserte kundeforhold: Som tidligere nevnt trekker flere respondenter frem at mange kundeforhold er kjennetegnet ved sterke kunderelasjoner. Det nevnes at mange stillinger og oppdrag ikke lyses ut, men heller gis til kunder i eksisterende nettverk. Dette svekker andre leverandørers reelle mulighet til å konkurrere, og følgelig innovasjon og dynamikk i næringen som helhet.

Konkurransen om arbeidskraft: Næringsaktørene oppgir også at det til tider er lite tilførsel av ny kompetent arbeidskraft til regionen. Dette gjør at man ser seg nødt til å ansette fra konkurrenter, noe som er med på å drive opp lønningene. Et slikt mobilt arbeidsmarked kan være fint for å spre kunnskap i næringen, men kan redusere bedriftenes insentiver til å investere i ansatte.

Offentlige kontrakter «favoriserer» store aktører: Offentlige anskaffelser utgjør en vesentlig del av markedet for mange leverandører. Respondentene erfarer at regelverket for offentlige anskaffelser har en tendens til å favorisere de største aktørene, som ofte har mer erfaring og ressurser til å møte strenge og tidvis rigide krav. Dette resulterer i at mindre aktører i mindre grad får muligheten til å skaffe seg den nødvendige erfaringen, noe som bidrar til en ujevn konkurranseflate og begrenser deres vekstmuligheter.

Lite åpenhet om fremtidige prosjekter og initiativer: I dag opplever flere av aktørene at det er liten grad av åpenhet rundt kommende prosjekter og initiativer. Dette gir mindre forutsigbarhet for potensielle bedrifter og arbeidstakere som vurderer å etablere seg i regionen.

Begrenset tilgang på risikokapital: Tilgjengeligheten av risikokapital er en essensiell faktor for innovasjon og vekst, spesielt for oppstarts- og vekstbedrifter. Det pekes på at det er mangel på tilgjengelig risikokapital i Agder-regionen, sammenlignet med for eksempel Oslo.

Tiltak for å overkomme vekstbarrierer

I lys av de identifiserte barrierene, har det også blitt trukket frem en rekke tiltak og muligheter som kan motvirke disse utfordringene:

Offentlige anskaffelser som virkemiddel for inkludering av mindre aktører: Incentivering av større leverandører som vinner kontrakter til å inkludere mindre aktører som underleverandører. Dette vil kunne bidra til utvikling av samarbeid, samt relasjons-, erfarings- og referansebygging.

Innkjøpskompetanse: Innkjøpere overlater i dag store deler av leveranseintegrering til leverandør, som kan uforholdsmessig favorisere store aktører med et stort tjenestespekter. Innkjøps- og bestillerkompetanse kan bidra til at innkjøpere selv kan sette sammen leveransespesifikasjoner, og bedre kan involvere en bredde av aktører.

Viktigheten av et fortsatt godt samarbeid med akademien: Effektivt samarbeid med utdanningsinstitusjonene er essensielt for å sikre kontinuerlig tilførsel av kvalifisert arbeidskraft og innovasjon.

Forskningsrådets IKT-satsning med fokus på kunstig intelligens: Forskningsrådet skal i løpet av 2025 etablere fire til seks nye [forskningssentre med fokus på kunstig intelligens \(KI\)](#), med en budsjetttramme på 850 millioner kroner. Det uttrykkes håp om at en del av disse midlene vil tilfalle Agder, noe som vil bidra til å styrke regionens posisjon som en innovativ og teknologisk næringshub.

Diginns rolle

Det har også kommet konkrete innspill på hvordan Digin kan jobbe videre for å hjelpe næringen med å overkomme vekstbarrierene:

Klynge til klynge-samarbeid: Det nevnes at det finnes flere sterke klynger på Sørlandet, og at Digin i større grad kan initiere klynge-til-klynge samarbeid. Dette kan styrke leverandør-kunde-forhold ved å bygge broer mellom markedsaktørene og sikre en mer dynamisk markedsplass.

Samarbeid med offentlig sektor: Digin kan bidra til ett tettere samarbeid mellom store offentlige aktører og IKT-bedrifter, med mål om å øke synlighet av prosjektmuligheter.

Markedsføre IKT-næringslivet i Agder: Det nevnes at Digin kan spille en viktig rolle som markedsfører av de positive sidene ved IKT-næringslivet i Agder. Både for å tiltrekke seg leverandører, kunder og arbeidskraft.

Møteplass for bransjen: Aktørene anerkjenner også at Digin spiller en viktig rolle som møteplass for bransjen. Dette legger til rette for erfaringsutveksling blant medlemmene og bidrar til åpenhet om tilbud og etterspørsel fra kundenes og leverandørenes side.

Community-bygging og tilkobling til studenter: Digin kan fortsette å aktivt arbeide med å bygge bånd mellom IKT-bransjen og akademien, både på forsknings- og utdanningsiden, for på den måten å sikre arbeidskraft til næringen.

Begrepsforklaringer og Menons regnskapsdatabase

Formålet med rapporten er å belyse IKT-næringens størrelse og omfang, noe som kan gjøres på ulike måter. Vi ser på både sysselsetting og omsetning, men det beste målet er etter vårt skjønn **verdiskaping** – altså bedriftenes bidrag til bruttonasjonalprodukt. Selv om dette begrepet i mange tilfeller blir benyttet løselig og med varierende innhold, har det fra et samfunnsøkonomisk perspektiv en presis og entydig betydning. Verdiskaping beregnes som bedriftenes omsetning fratrukket kjøp av varer og tjenester. Det betyr samtidig at bedriftenes verdiskaping tilsvarer summen av lønnskostnader og EBITDA (dvs. driftsresultat før renter, skattekostnader og av- og nedskrivninger).

Verdiskaping er et godt størrelsesmål av to grunner. For det første unngår man dobbelttelling av varer og tjenester, noe som gjør det meningsfullt å sammenligne verdiskaping på tvers av næringer. Dessuten gir verdiskaping et godt bilde på den samfunnsmessige avkastningen av næringsvirksomheten. Det skyldes at verdiskapingen viser hvor mye som blir igjen til å lønne de viktigste interessentene i næringen, det vil si de ansatte gjennom lønn, kommunene og staten gjennom inntektsskatt, arbeidsgiveravgift og selskapsskatt, kreditorene gjennom renter på lån, og til slutt eierne gjennom overskudd etter skatt.

Produktivitet, som måles ved verdiskaping per ansatt i en bedrift eller næring, er et annet godt mål for å forstå effektivitet og ressursutnyttelse. Økt produktivitet betyr at en bedrift eller næring kan produsere mer verdi med samme antall ansatte, noe som bidrar til høyere lønnsomhet og større skattegrunnlag per person. Ettersom kompetanse og arbeidstakere er begrensede ressurser, er det viktig med produktive næringer.

Menons regnskapsdatabase: For å nøyaktig beskrive næringer og selskaper har Menon utviklet en egen regnskapsdatabase. Den inneholder regnskapstall og ansatte for alle selskaper i Norge som leverer regnskap til Brønnøysundregistrene. Selskapene i databasen er kategorisert under ulike næringer på bakgrunn av NACE-koder og individuelle vurderinger gjort i tidligere prosjekter. Vi har i denne rapporten brukt tall frem til 2022, ettersom disse er de nyeste tallene som er fullt oppdatert.

Det er verdt å merke seg at enkelte enkeltpersonforetak og andre selskapsformer som ikke er underlagt regnskapsplikt, eller som av andre årsaker ikke har innsendt regnskap til Brønnøysundregistrene, ikke er inkludert i databasen. Dette betyr at disse virksomhetene ikke blir representert i analysen.

